

„Az Anyaföldből kiszakítva – otthontalanul egy új hazában”

A Nagy család élete a fehér lappal, ahogy az unokák emlékeznek a lakosságcserére

Oral history

Bali Boglárka Rebeka

8.B. osztályos tanuló

Szeberényi Gusztáv Adolf

Evangélikus Gimnázium

Technikum, Szakgimnázium

Felkészítő tanár: Kovács Nóra

2023

A Nagy család élete a fehér lappal, ahogy az unokák emlékeznek a lakosságcserére

1. ábra Nagybánhegyes Polgármesterihivatal emléktábla

Edvard Beneš köztársasági elnök nevéhez fűződik a Beneš dekrétum, melynek célja a „Tiszta szláv nemzetállam” megteremtése, és a magyar kisebbség felszámolása.

Ez a dekrétum érintette a történeti Csanád megye és Békés megye határán fekvő Bánhegyest, melyet a nagylaki szlovákok telepítették újra 1832 táján. A 19. század második felében Orosházáról és Tótkomlósról újabb szlovák családok érkeztek az 1908-ig Tótbánhegyes nevet viselő községbe. A község lakóinak életét radikálisan átalakította a 75 éve lezajlott csehszlovák-magyar lakosságcsere. 1947-ben 2012 személy döntött úgy Nagybánhegyesen, hogy elhagyja szülőföldjét a jobb élet reményében. Az ő helyükre azonban olyan családok költöztek a Beneš dekrétum következtében, akik akaratuk ellenére kellett elhagyják otthonukat. Vágfarkasd községből 230 család érkezett, köztük a Nagy család, akik történetéről mesél unokájuk ezen interjúban.

Nagy Lajos földműveléssel foglalkozott, feleségével Csizmadia Lídiával, és négy gyermekükkel érkeztek 1947-ben Nagybánhegyesre. Földjeiket, nagy gazdaságukat, rendezett nagy polgári házukat hagyták hátra, ütött-kopott tanyát kaptak ezért cserébe a falu határában. A veszteség, a kitzsítottság feldolgozása és az új otthon megszeretése volt életük legnagyobb kihívása.

Interjúmat Nagy Lajos dédunokájával készítettem. Antalné Hegyi Tímea a felmenőitől, és tanulmányaiból is ismeri az áttelepítés során átélt gyötrelmeket.

1. Milyen történelmi események következménye volt a kitelepítés?

A II. világháború utáni béketárgyalásokon Magyarország még reménykedett abban, hogy a nagyhatalmak megpróbálnak a határok módosításával új helyzetet teremteni a nemzetállamok egymás közötti viszonyában... Nem úgy történt. A csehszlovák kormány „Tiszta szláv nemzetállam” megteremtésén dolgozott és ragaszkodott a magyar kisebbség felszámolásához. Edvard Beneš köztársasági elnök is szorgalmazta azokat a kormány döntéseket, melyek valósággá váltak.

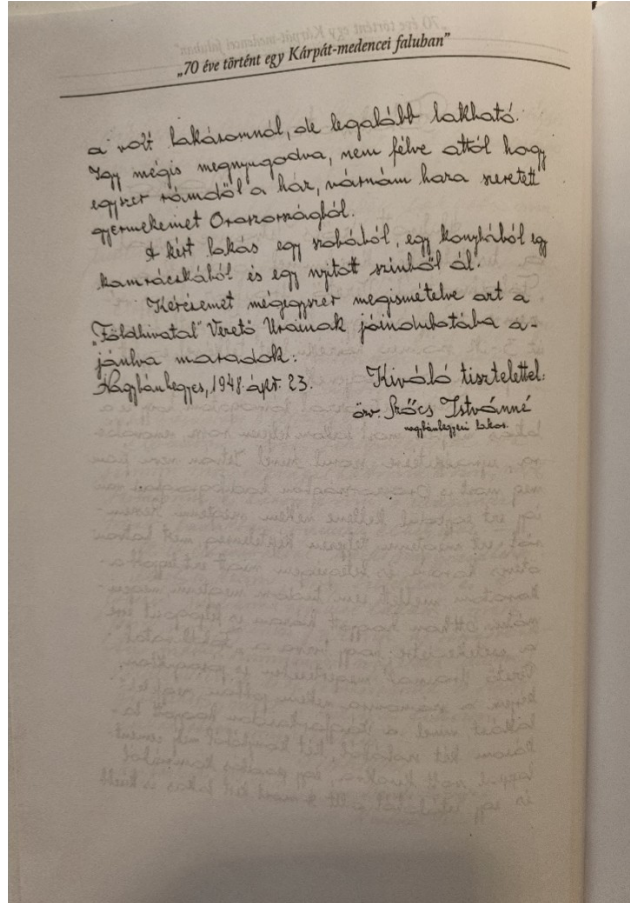
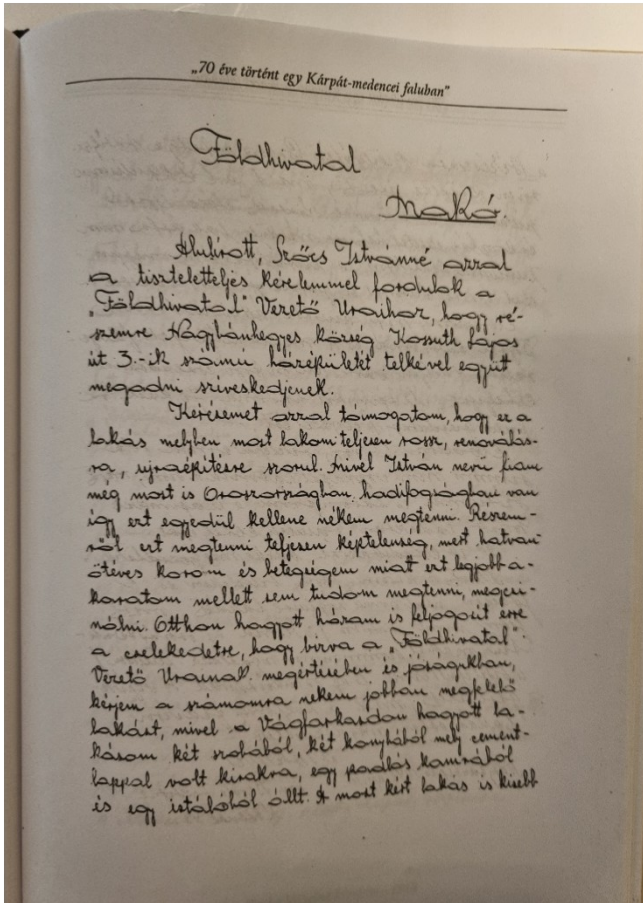
2. Kinek adatott meg a választás lehetősége?

Békés megyében, Nagybánhegyesen számos szlovák nemzetiségű állampolgár választotta az önkéntes szlovák kitelepítést, ami sokkal nagyobb számú volt az érkező felvidéki magyarokénál. Nagyszülők beszámolója alapján olyan szlovák családok választották a cserét, akik „kalandornak” számítottak vagy éppen a szlovák nemzethez való tartozásuk nagyobb erejű volt annál, hogy Magyarországon maradjanak.

3. Amikor Magyarországra érkeztek, milyen állapotok fogadták őket?

A szlovákok által önkéntesen elhagyott hely sokkal kisebb és szerényebb volt annál, amit a felvidéki magyaroknak kellett hátra hagyni. Természetesen olyan üres, kietlen lakásoknak nem nevezhető helyekre költöztették őket, ami méltatlan volt addigi életükhöz képest. Dédnagyszüleim, nagyszüleim olyan „házat” kaptak, amelyből egy éven át lehetetlen volt a bolhákat ki-írtani. Szemben azzal a családi örökséggel, ahonnan kénytelenek voltak elköltözni.

A következő ábrán szerepel egy levél, amelyben az áttelepített Szőcs Istvánné kérelemmel fordul a földhivatalhoz, korábbi életéhez méltóbb körülményekért folyamodott. A levélben legmélyebb alázattal, és a legnagyobb tisztelettel fordul a földhivatal vezetőségéhez. A korabeli dokumentum bemutatja azt a képet, ami ezt a betelepítést jellemezte. A levélben Szőcsné leírja a kapott otthon állapotát, valamint a hátrahagyott otthon közötti különbség is szembetűnő.

2. ábra Szűcs Istvánné kérelem 1948.

4. Hogyan vezették félre a lakosságot a téves információkkal? Tudták-e hová, miért, milyen körülmények közé jönnek?

A korabeli híradások természetesen azt mutatták, amit mutatni akartak! „Minden rendben van!” A legjobb döntés született a Beneš dekrétummal... Nem úgy a valóságban. A megérkezett marhavagonokba szállított magyarságot nem fogadták üdvözléssel, virágokkal... Azt sem tudták hova hozták azokat a felvidéki magyarokat, akiket kényszerítettek 45kg-os csomagokkal az anyaországba.

5. Hogyan illeszkedtek be Bánhegyesre?

Az intézkedések ellen, mint szokták mondani „Szembe menni az árral” nem lehetett. Beletörődni, belenyugodni nem lehetett csak elfogadni az elfogadhatatlant olyan szinten, hogy életben tudjanak maradni, és a körülményekhez képest megpróbálni minőségi életet élni.

6. Mi győzedelmeskedett: emberség vagy a hideg politika?

Barátkozni a szlovák lakossággal, csendben próbálkozni az együttéléssel. Nagyon nehezen ment. Eleinte az ellenségeskedés sem volt ritka. De az idő múlásával összecsiszolódtak, kezet nyújtottak egymásnak az emberek. Nehezen, de az egymásra utaltság felebaráti jobbat nyújtott a két oldalnak. Olyannyira, hogy az emberekben lévő ösztönök, az önzetlenség összehozta a családokat, szerelmek születtek, abból új életek... Így lehetünk mi is ennek a történetnek a szereplői.

7. A kegyetlen múltat feledtette a jövőbe vetett hitük?

Természetesen voltak, akik sosem tudták feldolgozni, azok a sírba vitték bánatukat, ahogy a dédnagyapám is..., s vannak, akik tanulságként az utókor számára elmesélik leírják a múlt történéseit különböző okokból, de legfőbb ok talán, hogy sose feledjük őseinket, sose feledjük, hogy magyarságunkért harcolni kell és büszkének kell lennünk rá. Mert felmenőink bátran vállalták a meghurcoltatásokat, s emelt fővel kezdtek új életet valódi otthonuktól távol.

Befejezésként nagyapám szavai jutnak eszembe: „Lányom! Igaz, hogy itt élek itt van házam, családom, de még egyszer HAZA AKAROK MENNI mielőtt meghalok ...”

3. ábra Nagy Lajos és családja az áttelepítés előtt 1947 (az interjúalany dédszülei gyermekeivel)